

$$E_z = \frac{Vn(\text{або } Tn, \text{або } B\delta, \text{або } Ч\delta)}{Пс} 100,$$

де: E_z – економічна ефективність використання землі; Vn , Tn , $B\delta$, $Ч\delta$ – відповідно валова і товарна продукція, валовий і чистий дохід, грн; $Пс$ – площа сільськогосподарських угідь, га.

Ці показники використовують в основному для порівняння господарств, що мають орієнтовно однакову структуру сільськогосподарських угідь та продуктивність земель. В інших випадках обов'язково повинні враховувати економічну оцінку землі. Отже, використання земель під час провадження господарської діяльності є однією з визначальних рис діяльності підприємців у сільському господарстві. Такі землі можуть використовуватися ними на підставі права власності або ж на підставі права їх оренди.

Найбільш поширеною підставою набуття права власності приватними підприємцями на землі сільськогосподарського призначення є набуття їх у власності на підставі цивільно-правових угод, зокрема, купівлі-продажу. Згідно з частиною 1 статті 130 Земельного кодексу України, покупцями земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва можуть бути громадяни України, які мають сільськогосподарську освіту або досвід роботи у сільському господарстві чи займаються веденням товарного сільськогосподарського виробництва [3].

Цілком логічно, що таке ведення товарного сільськогосподарського виробництва якраз і має відбуватися шляхом реєстрації громадянина як суб'єкта підприємницької діяльності та ведення відповідної сільськогосподарської виробничої діяльності. Звідси, державна реєстрація та набуття статусу приватного підприємця є однією з передумов набуття права власності на землі сільськогосподарського призначення на підставі цивільно-правових угод.

Висновки. У підсумку треба зазначити, що основними причинами, які гальмують розвиток земельних відносин у сільськогосподарському підприємстві України, є: нестабільна політична ситуація в державі, недосконалість законодавства та відсутність чітких норм, спрямованих на раціональне використання земель у сільськогосподарському підприємстві; незабезпеченість фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників; превалювання інфляційних процесів в економіці; недостатня підготовленість населення (соціально-психологічні стереотипи, традиції та звичаї) щодо впровадження ринку землі у сільському господарстві; неспроможність виходу вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на міжнародні ринки збуту та низький рівень їх конкурентоспроможності.

Більшість згаданих причин гальмування підприємницької діяльності у сільському господарстві викликані загальноекономічними проблемами. Тому в цьому напрямку не обійтися без виваженої державної підтримки, через що насамперед потрібно вдосконалити механізми державного регулювання аграрного сектора економіки та підтримки розвитку земельних відносин у сільськогосподарському підприємстві загалом.

Література

1. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Гуцуляк Ю.Г. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки / Ю.Г. Гуцуляк. – Чернівці : Вид-во "Прут", 2001. – 164 с.
3. Земельний кодекс України (в ред. від 25 жовтня 2001 року) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 3-4.

Гнаткович О.Д. Особенности осуществления земельных отношений в сельскохозяйственном предпринимательстве

Рассмотрены особенности реализации земельных отношений в сельскохозяйственном предпринимательстве Украины. Проанализированы специфика землепользования в сельском хозяйстве и показатели его эффективности. Отдельно выделены основные принципы использования сельскохозяйственных земель в государстве.

Ключевые слова: сельскохозяйственные земли, предпринимательство, земельные отношения, эффективность.

Gnatkovich O.D. Specifics of land relations in agricultural business

The article is devoted to the peculiarities of land relations in the agricultural enterprise of Ukraine. Analysis of specific land use in agriculture and its effectiveness are done. Separately, selected the main principles of agricultural land in the state.

Keywords: agricultural land, business, land relations, efficiency.

УДК 338.45:621:330.[322+142.211](477)

Асист. В.Я. Карковська,

канд. екон. наук; ст. викл. Ю.В. Малиновський, канд. екон. наук;
студ. І.П. Малиновський – НУ "Львівська політехніка"

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано ефективність інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств на основі розрахунку рентабельності інвестицій. Наведено алгоритм розрахунку рентабельності інвестицій машинобудівних підприємств. Досліджено спроможність підприємства генерувати прибуток, реінвестувати його, нарощувати обороти.

Ключові слова: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу машинобудівних підприємств, інвестиційний потенціал.

Ефективність інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств насамперед визначається об'єктивним оцінюванням інвестиційного потенціалу. Передумовою оцінювання інвестиційного потенціалу є оцінювання його фінансового стану, проте необхідним є розмежування цих типів оцінювань.

Фінансовий аналіз передбачає розрахунок показників, які характеризують фінансову стійкість машинобудівних підприємств, а також проводиться зіставлення їх з нормативними значеннями. Такі розрахунки проводяться за допомогою економіко-математичних, бухгалтерських, статистичних та інших методів [3, 5, 7]. Розглядаючи інвестиційний потенціал, як наявність ресурсів для інвестування, так і можливість залучення засобів інвесторів, оцінювання інвестиційного потенціалу потрібно спрямовувати на те, щоб:

- визначити кількість інвестиційних ресурсів машинобудівних підприємств, яка може бути залученою в той чи інший проект;
- визначити ефективність використання інвестиційних ресурсів;

- визначити способи залучення додаткових інвестиційних ресурсів для підвищення ефективності інвестицій машинобудівних підприємств.

Для оцінювання інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств потрібно використовувати такі джерела інформації, як [1, 4, 6]: баланс машинобудівних підприємств; звіт про фінансову звітність; звіт про рух грошових коштів; звіт про власний капітал машинобудівних підприємств; примітки до фінансової звітності. Тому, для подальшого аналізу заощаджень та інвестицій потрібно проаналізувати основний показник, який має найбільший вплив на них, на основі інформаційних джерел машинобудівних підприємств. Таким показником є рентабельність інвестицій. Показники рентабельності інвестицій характеризують взаємозв'язок прибутку і капіталу інвестованого у фінансові активи підприємства з метою одержання цього прибутку. Базовим показником їх розрахунку є будь-який з показників капіталу, а показником фінансового результату при цьому є відповідний показник прибутку. В обліково-аналітичній практиці (вітчизняній і зарубіжній) базовими показниками для розрахунку рентабельності інвестицій є:

1. Активи машинобудівного підприємства (вартісна оцінка, яких відповідає сумі інвестованого в підприємство капіталу).
2. Власний капітал (характеризує загальну вартість майна підприємства, яке належить йому на правах власності).
3. Довгостроковий інвестований капітал (сума власного і довгострокового позикового капіталу).

Алгоритм розрахунку рентабельності інвестицій представлено на рис. 1.

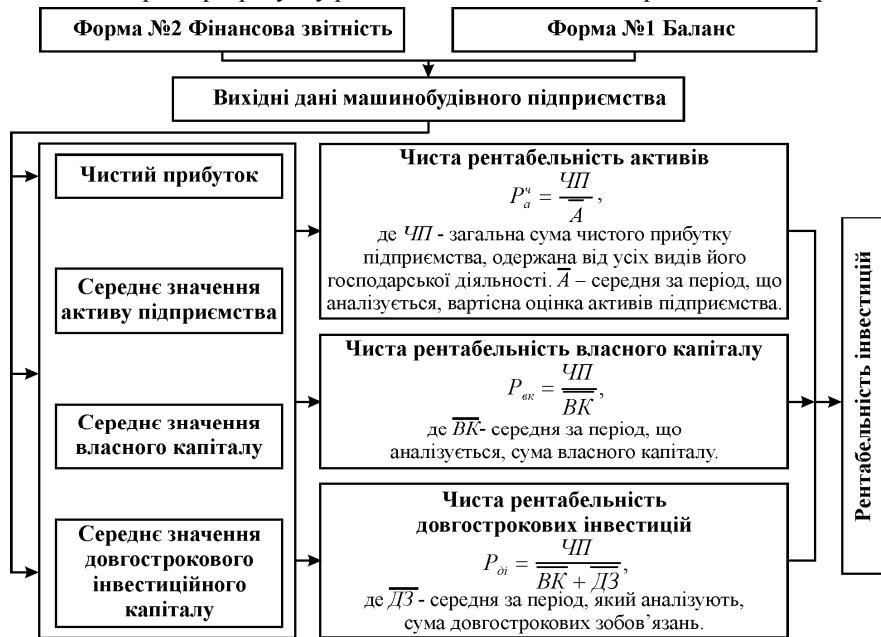

Рис. 1. Алгоритм розрахунку рентабельності інвестицій машинобудівних підприємств

Рентабельність чистих активів характеризує результат операційної діяльності підприємства. Він показує те повернення, що генерується фондами, що використовуються в бізнесі. Цей показник дає змогу контролювати ефективність бізнесу, зв'язати баланс та звіт про прибутки та збитки. Рентабельність власного капіталу є найважливішим з точки зору акціонерів компанії. Він характеризує прибуток, що припадає на власний капітал. Цей коефіцієнт містить у собі такі важливі ефекти, як сплата відсотків за кредит, податок на прибуток, а також ефект від використаної суми кредитів.

На основі наведеного алгоритму розрахунку рентабельності інвестицій розраховано показник рентабельності активів, який показує, скільки гривень операційного прибутку дає кожна гривня інвестованого активи машинобудівного підприємства капіталу. Рентабельність власного капіталу дає змогу визначити ефективність використання капіталу, інвестованого власниками підприємства. Із цього випливає, що для подальшого оцінювання заощаджень та інвестицій машинобудівного підприємства з позицій ефективності діяльності достатнім буде вивчення впливу на рівень рентабельності інвестицій узагальнення факторів. Для прийняття конкретних управлінських рішень з метою поліпшення показників ефективності використання інвестиційного капіталу необхідним є аналіз на основі більш деталізованих факторних моделей.

Таким чином, найпростішою з моделей факторного аналізу рентабельності інвестицій є двофакторна модель аналізу чистої рентабельності власного капіталу – "Модель Дюпона" [2]. Основою для неї є формула розрахунку показника чистої рентабельності власного капіталу. Система фінансового аналізу Дюпона, передусім, досліджує спроможність підприємства ефективно генерувати прибуток, реінвестувати його, нарощувати обороти. Виокремлення основних показників на чинники, що їх складають, дає змогу визначити і надати порівняльну характеристику основних причин, які впливають на зміну того чи іншого показника і визначити темп економічного зростання підприємства. Якщо ми помножимо чисельник і знаменник цього виразу на чистий дохід від реалізації продукції, отримаємо:

$$P_{ra}^u = \frac{ЧП \cdot ЧД}{ВК \cdot ЧД} = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{ВК} = P_{од} \cdot K_{овк}, \quad (1)$$

де: $P_{од}$ – чиста рентабельність основної діяльності; $K_{овк}$ – коефіцієнт оборотності власного капіталу. Цю модель краще представити в наочному вигляді на рис. 2.

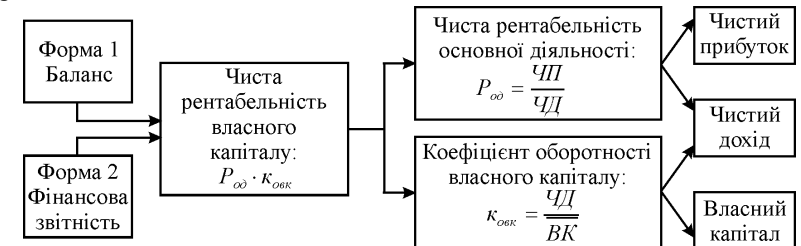

Рис. 2. Розрахунок двофакторної моделі чистої рентабельності власного капіталу

На основі двофакторної моделі можна виділити основний показник, який має прямий вплив на заощадження та інвестиції машинобудівних підприємств, чиста рентабельність власного капіталу (табл. 1). Своєю чергою, на чисту рентабельність власного капіталу мають вплив чиста рентабельність основної діяльності та коефіцієнт оборотності власного капіталу.

Табл. 1. Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу ВАТ "Львівгаромашпроект"

Показники	Рік		Відхилення (+,-)	
	2010	2011	абсолютне	відносне, %
Чистий дохід (вигогр) від реалізації продукції, тис. грн	8450,00	11424,00	2974,00	35,20
Чистий прибуток, тис. грн	139,00	432,00	293,00	210,79
Середня вартість власного капіталу, тис. грн.	1684,00	1967,50	283,50	16,83
Чиста рентабельність основної діяльності, %	1,64	3,78	2,14	-
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, обороти	5,02	5,81	0,79	-
Чиста рентабельність власного капіталу, %	8,25	21,96	13,70	-
<i>Розрахунок двофакторної моделі чистої рентабельності власного капіталу</i>				
Зміна чистої рентабельності власного капіталу за рахунок зміни чистої рентабельності основної діяльності	$\Delta P_{\text{вк}(\Delta P_{\text{од}})}^{\text{ч}} = \Delta P_{\text{од}}^{\text{ч}} \cdot K_{\text{овк}(1)} = 2,14 \cdot 5,02 = 10,75\%$			
Зміна чистої рентабельності власного капіталу за рахунок прискореності оборотності власного капіталу	$\Delta P_{\text{вк}(\Delta K_{\text{овк}})} = P_{\text{од}} \cdot \Delta K_{\text{овк}} = 3,78 \cdot 0,79 = 2,99\%$			
Загальний вплив двох факторів	$\Delta P_{\text{вк}}^{\text{ч}} = 10,75\% + 2,99\% = 13,74\%$			

Наведена модель ілюструє, що чиста рентабельність власного капіталу дорівнює добутку двох факторів: чистої рентабельності основної діяльності і коефіцієнта оборотності власного капіталу. Перший фактор відображає ефективність основної діяльності підприємства, пов'язаної з випуском та реалізацією продукції, другий – характеризує ефективність використання підприємством наявної величини джерел власних коштів. Зменшення рентабельності власного капіталу свідчить про неефективне вкладення власного капіталу у діяльність підприємства.

Як видно (рис. 3) з наведених розрахунків, чиста рентабельність власного капіталу ВАТ "Львівгаромашпроект" у звітному періоді зросла на 13,74 %. Це стало можливим за рахунок зростання чистої рентабельності основної діяльності (вплив цього фактора – 10,75 %) та прискорення оборотності власного капіталу (вплив цього фактора – 2,99 %).

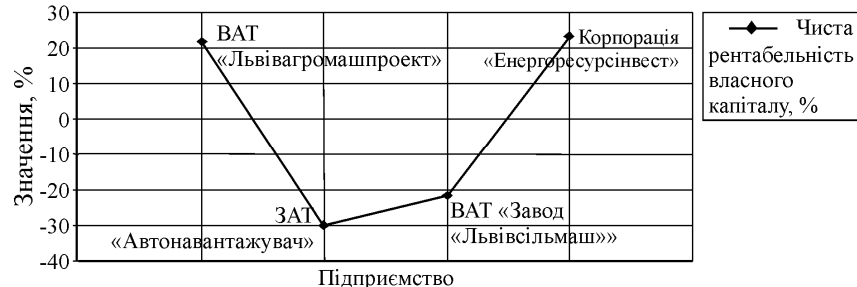

Рис. 3. Рентабельність власного капіталу машинобудівних підприємств за 2010 р.

Негативним для машинобудівних підприємств ВАТ "Завод "Львівсільмаш"" та ЗАТ "Автонавантажувач" є низький коефіцієнт рентабельності власного капіталу і, відповідно, низька сума валового прибутку, що свідчить про скорочення обсягів реалізації продукції.

Табл. 2. Результати розрахунку рентабельності інвестицій машинобудівних підприємств за 2010 р. (на основі алгоритму на рис. 2), %

Підприємство	Чиста рентабельність активів	Чиста рентабельність власного капіталу	Чиста рентабельність довгострокових інвестицій
	$P_a^{\text{ч}} = \frac{\text{ЧП}}{A} \times 100$	$P_{\text{вк}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100$	$P_{\text{оі}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК} + \text{ДЗ}} \times 100$
ВАТ "Львівгаромашпроект"	30,74	21,96	-
ЗАТ "Автонавантажувач"	-25,95	-29,96	-24,36
ВАТ "Завод "Львівсільмаш""	-15,00	-16,25	-
Корпорація "Енергоресурс-інвест"	10,76	23,22	21,17

На основі показника чиста рентабельність власного капіталу визначаємо ефективність інвестицій. Розрахунок свідчить, що неефективне інвестування здійснюють ЗАТ "Автонавантажувач" та ВАТ "Завод "Львівсільмаш"". При обґрунтуванні рішень щодо управління структурою капіталу та в ряді інших випадків використовуємо показник чистої рентабельності активів. Не ефективно управління структурою капіталу здійснюють такі машинобудівні підприємства як ЗАТ "Автонавантажувач" та ВАТ "Завод "Львівсільмаш"".

Табл. 3. Розрахунок двофакторної моделі чистої рентабельності власного капіталу для машинобудівних підприємств за 2010 р., %

Підприємство	Зміна чистої рентабельності власного капіталу за рахунок зміни чистої рентабельності основної діяльності	Зміна чистої рентабельності власного капіталу за рахунок прискореності оборотності власного капіталу	Загальний вплив двох факторів
	$\Delta P_{\text{вк}(\Delta P_{\text{од}})}^{\text{ч}} = \Delta P_{\text{од}}^{\text{ч}} \cdot K_{\text{овк}(1)}$	$\Delta P_{\text{вк}(\Delta K_{\text{овк}})} = P_{\text{од}} \cdot \Delta K_{\text{овк}}$	$\Delta P_{\text{вк}}^{\text{ч}} = \Delta P_{\text{вк}(\Delta P_{\text{од}})}^{\text{ч}} + \Delta P_{\text{вк}(\Delta K_{\text{овк}})}$
ВАТ "Львівгаромашпроект"	10,75	2,99	13,74
ЗАТ "Автонавантажувач"	-5,53	-11,44	-16,97
ВАТ "Завод "Львівсільмаш""	4,41	-9,81	5,40
Корпорація "Енергоресурс-інвест"	-29,83	0,14	-29,69

Машинобудівним підприємствам для їх ефективної господарської діяльності потрібно переглянути, і в разі необхідності, змінити свою фінансову політику і фінансову стратегію, звернути більше уваги на:

- планування оптимальної структури капіталу, тобто оптимального співвідношення між зобов'язаннями та власним капіталом; здійснити прогнозування своєї діяльності;
- поводити ефективний фінансовий менеджмент, тобто організувати такі фінансові відносини підприємств, які дозволили б формувати ресурсний потенціал високих темпів приросту виробництва та продажу, забезпечити пос-

тійний ріст власного капіталу та стабільний економічний розвиток, а також конкурентоспроможність підприємств;

- приймати об'єктивні управлінські рішення щодо цільового використання як позичкового, так і власного капіталу та організувати чітке інформаційне, нормативне та правове забезпечення.

Література

1. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия / Е.В. Лапин. – Сумы : ИТД "Университетская книга", 2002. – 310 с.
2. Лук'яненко І.Г. Економетрика / І.Г. Лук'яненко, Л.І. Краснікова. – К. : Тов-во "Знання", КОО, 1998. – 494 с.
3. Коюда В.О. Методичний підхід щодо аналізу використання інвестиційного потенціалу підприємства / В.О. Коюда, О.П. Коюда // Економіка розвитку. – 2006. – № 1. – С. 93-99.
4. Коюда О.П. Визначення інвестиційної привабливості підприємств / О.П. Коюда // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ. – 2003. – Вип. 175. – С. 154-162.
5. Панкова М. Чинники підвищення ефективності інвестиційної діяльності / М. Панкова // Схід. – 2002. – № 1(44). – С. 10-13.
6. Политэкономия (история экономических учений, экономическая теория, мировая экономика) / под ред. Д.В. Валового. – Изд. 4-ое, [перераб. и доп.]. – М. : ЗАО "Бизнес – школа "Интел – Синтез", 2000. – 408 с.
7. Скворцов І.Б. Оцінка інвестиційної привабливості галузей в системі макроекономічного планування / І.Б. Скворцов, О.Ю. Ємельянов, О.М. Сегедій // Торгівля, комерція, підприємство : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во ЛКА, 2001. – С. 196-198.

Карковская В.Я., Малиновский Ю.В., Малиновский И.П. Анализ эффективности инвестиционного потенциала машиностроительных предприятий

Проанализирована эффективность инвестиционного потенциала машиностроительных предприятий на основе расчета рентабельности инвестиций. Приведен алгоритм расчета рентабельности инвестиций машиностроительных предприятий. Исследована возможность предприятия генерировать прибыль, реинвестировать ее, наращивать обороты.

Ключевые слова: рентабельность активов, рентабельность собственного капитала машиностроительных предприятий, инвестиционный потенциал.

Karkovska V.Ya, Malynovsky Yu.V., Malinovsky I.P. Analysis of efficiency of investment potential of machine-building enterprises

Analysed efficiency of investment potential of machine-building enterprises on the basis of calculation of profitability of investments. The algorithm of calculation of profitability of investments of machine-building enterprises is resulted. Investigational possibility of enterprise to generate an income, reinvest it, grow turns.

Keywords: profitability of assets, profitability of property asset of machine-building enterprises, investment.

УДК 364.32:346.6(477)

Доц. В.М. Кміть, канд. екон. наук;
магістр І.В. Кунашук – Львівський НУ ім. Івана Франка

ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВНЕСКІВ

Розглянуто особливості функціонування єдиного соціального внеску з метою визначення ефективності його застосування та обґрунтування доцільності врахування міжнародного досвіду єдиної системи адміністрування. Запропоновано альтернативні підходи до організації системи обчислення, сплати та адміністрування цього платежу.

Ключові слова: єдиний соціальний внесок, система соціального страхування, система адміністрування соціальних внесків, Пенсійний фонд України.

Вступ. Однією із причин поширення в Україні останніми роками тіньового сектору економіки стала непослідовність процесів у трансформаційній економіці, що пояснюють недостатньою ефективністю політики державного регулювання економіки, нестабільністю податкового законодавства та його незадовільним станом, мінливістю політичної ситуації в державі тощо. Характерною ознакою цих процесів, що значною мірою провокують підприємців переходити у тіньовий сектор, є надмірно високе податкове навантаження, вагому частину якого становлять платежі соціального характеру.

Починаючи з 1998 р., в Україні продовжується процес запровадження системи загальнообов'язкового соціального страхування в Україні, яка згідно із Законом № 16/98 [2] містить п'ять видів соціального страхування: з тимчасової втрати працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, на випадок безробіття та пенсійне. Ще одним видом страхування вважають медичне, проте доцільно наголосити, що цей вид поки що не є реалізованим на практиці. Дедалі більше негативних чинників, протягом останнього десятиліття у діяльності вітчизняних Фондів соціального страхування зумовили необхідність реформування як методики обчислення і сплати соціальних внесків, так і системи їх адміністрування.

Одним з основних напрямів удосконалення системи соціального страхування та адміністрування соціальних платежів стало запровадження з 1 січня 2011 р. єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ). Визначення передумов ефективної системи збирання та акумуляції внесків зазначено в Законі України № 2464 [2] (далі – Закон). Згідно із Законом [2]: ЄСВ – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за наявними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Поряд із тим, що адміністрування ЄСВ (зокрема, ведення обліку платників ЄСВ, забезпечення збирання та ведення обліку страхових коштів, контроль за повнотою та своєчасністю їх сплати, ведення Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування) передане Пенсійному фонду України (далі – ПФУ), інші Фонди не підлягають розформуванню – вони займаються питаннями, пов'язаними з використанням коштів цих фондів та проведенням унаслідок цього перевірок страхувальників. Незважаючи на те, що передбачалося одним внеском замінити раніше сплачувані чотири, спростивши цим самим порядок нарахування і сплати, складання та подання звітності, а також адміністрування страхових внесків, як і в будь-якому починанні, поки що є більше запитань, аніж відповідей.

Питання щодо доцільності запровадження єдиного соціального внеску та напрями реформування системи адміністрування досліджували як українські, так і зарубіжні вчені, такі як: З. Анузік, П. Берренд, С. Бортнік, Є. Во-